

Egy középkori emlékirat kutatási lehetőségei

A magyar történetírás Luxemburgi Zsigmond magyar király és Anémet-római császár fél évszázados magyarországi uralmát sokáig a 15. század második felében élt Thuróczy János *Chronica Hungarorum*a alapján ítélte meg. S bár Mályusz Elemér és Engel Pál kutatásai alapján tudjuk, a krónikás mindent elkövetett, hogy az uralkodó személyét befeketítse, mégsem kínálkozott eddig lehetőség – kortárs krónikák felhasználásával – a nem túl rokonszenves Zsigmond-kép helyreállítására. Erre a feladatra pedig keresve sem találunk alkalmasabb művet, mint a király szolgálatában hosszú éveket eltöltött mainzi polgár, Eberhard Windecke emlékiratát.

Windecke Luxemburgi Zsigmond 1437. december 9-én bekövetkezett halála után nem sokkal kaphatott felkérést a birodalmi fejedelmektől és uraktól, hogy a király kíséretében és udvarában eltöltött hosszú évek eseményeit és történéseit foglalja össze, és állítson a megboldogult uralkodó tetteinek, cselekedeteinek és korának emlékét. Windeckét – saját bevallása szerint – sem anyagi javak megszerzése nem sarkallta, sem elfogultság nem vezérelte, midőn az általa látott, hallott és tapasztalt történéseket szolgálainak, nürnbergi Henriknek, illetve Reinwart Brunwart von Miltenbergnek tollba mondta. Windeckét, a krónikáirót az alkalom szülte tehát, képzettsége és műveltsége egyaránt elmarad a kortárs szerzőkétől. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy munkájában az eddig megszokott és elfogadott középkori historiográfiai törvényszerűségekkel több szempontból is szakít. Windecke emlékirata kifejezetten Luxemburgi Zsigmond életének és uralkodásának időszakát öleli fel, kezdve a brandenburgi

SKORKA RENÁTA
2001-ben végzett a Károli Gáspár Református Egyetemen, magyar-történelem szakon. Munkahelye 2002-től az MTA Történettudományi Intézete, előbb fiatal kutató, jelenleg tudományos segédmunkatárs. Az ELTE közép- és kora újkorai PhD-programjának hallgatója. Kutatási területe: a középkori város- és gazdaságtörténet, valamint középkori német nyelvű forráskiadás.

örgrófi cím megszerzésétől egészen az uralkodó halála utáni évekig. Windecke múltbeli eseményekre ritkán és kizárólag akkor tér ki, ha azok szorosan kapcsolódnak az uralkodóhoz. Trier alapításának legendáját például csupán azért ismerteti, mert Zsigmond tudni kívánta, miként lehet a német város idősebb Rómánál. Mivel a szerző a historiográfiai műfajokat valószínűleg akaratán kívül ötvözi egymással, így a krónika, a vita, a gesta, az eredettörténet és a diario jellemző vonásait egyszerre alkalmazva kapunk színes beszámolót a 15. századi Európa eseményeiről.

A német nyelvű emlékirat eredeti változata sajnos nem maradt fenn az utókor számára, szerencsés helyzetben vagyunk azonban, hiszen a műnek hét, még a 15. században készített másolata ismert,¹ amelyek közül egyet 2004-ben egy írországi magángyűjteményben azonosítottak.² Ez pedig egyrészt azt jelenti, hogy a 19. században elindított Windecke-kutatás napjainkban sem tekinthető befejezettnek, sőt német történészek részéről is egyre nagyobb igény mutatkozik mind Windecke életútjának újbóli vizsgálatára, mind a különböző másolatok közötti hagyományozódás megállapítására, avagy a mű historiográfiai és kultúrtörténeti kérdéseinek megválaszolására.³ Másrészt a 15. századból fennmaradt másolatok száma arra utal, hogy az emlékirat már elkészülte után rendkívüli népszerűsége tette szert, kora bestsellere lehetett. A fennmaradt kéziratok értékét növeli, hogy közülük kettőt az elzászi Diebold-Lauber műhelyben készített, 15. század közepéről származó illusztrációk díszítenek, ezek *művészettörténeti* jelentőségére Magyarországon elsőként Marosi Ernő hívta fel a figyelmet.⁴

A fennmaradt kéziratok összevetésével 1893-ban az akkor 31. életévében járó Wilhelm Altmann német zenetörténész Berlinben megjelentette Eberhard Windecke emlékiratának kritikai kiadását.⁵ A magyar fordítás szerkezetében és tartalmában teljes egészében követi ennek a kritikai kiadásnak szövegét, s noha jegyzetapparátusa magában foglalja Altmann kommentárjait, több esetben mégis előfordult, hogy a száz évnél is idősebb magyarázatok kibővítésre, olykor korrekcióra szorultak.

A szerző életútjának kutatása

Eberhard Windecke, a kalandorlelkű mainzi polgár úgy tűnik, Európa sok országában otthonosan mozgott, és Zsigmond pénzügyi megbízottjaként sok országban ismerték, életének egyes epizódjai és Zsigmond bizalmasai közé való bekerülése azonban még a német kutatók számára is kérdésesek. A magyar történetírás számára Eberhard Windecke emlékirata, személye és élettörténete eddig nagyrészt teljesen ismeretlennek számított, pedig néhány kérdésre kizárólag a magyarországi Windecke-kutatás adhat választ. Éppen ezért vizsgálódásom elsődleges szempontjának tekintetem, hogy a középkori forrás szerzőjének életútjára vonatkozó Magyarországon fellelhető adatokat

felkutassam és összevessem a német történészek által eddig összeállított életrajzzal, valamint az emlékiratban megtalálható biográfiai említésekkel.⁶

Eberhard Windecke 1380 körül születhetett Mainz városában. A Windecke vagy másként Windeck család, akárcsak a vele rokonságban álló Iseneck és Schenkenberg családok, eredetileg a város ősi nemzetségei közé, vagyis a patríciusok sorába tartozott. Eberhard azonban saját bevallása szerint testvéreivel együtt igen szegény sorban élt, ami arra utalhat, hogy az egykor jobb napokat is látott család a 14. század második felére elszegényedett. Így a fiú 1393 körül saját elhatározásából úgy döntött, hogy megszökik a szülői háztól, és elmegy szerencsét próbálni. Wormsnál azonban nem jutott messzebbre, s miután apja rátalált, hazavitte. Az ifjút a kalandvágyon túl valószínűleg az a szándék is vezette, hogy a magafajta polgárfiúkhoz hasonlóan a kereskedelmi életben próbáljon érvényesülni. Még ugyanazon esztendő őszén továbbállt Erfurtba, majd a következő évben Frankfurtba, innen az egyik legjelentősebb délnémet kereskedelmi központba, Nürnbergbe ment, ahonnan a Csehország határán fekvő Egerbe utazott. Itt – a korban megszokott módon – az ekkor tizenötödik életévében járó fiú inasként, azaz az Itáliából származó középkori megnevezésével élve, *giovane*-ként elszegődött a Jung-herr–Bentzelin kereskedőtársasághoz, hogy a szakmát tapasztalt kereskedők mellett kitanulja, s hogy az Európa nyugati és keleti területei között lebonyolódó kereskedelmi és üzleti tevékenységet közelebbről megismerje. Vélhetően a társaság alkalmazásában, más kereskedőknek segédkezve jutott el három hónapnyi egri tartózkodás után Prágába, ahol megint hosszabb időt tölthetett el. Miután Eberhard eddigi utazásai során betekintést nyerhetett a Német-római Birodalom déli kereskedelmi központjainak egymással és Kelet-Európával kialakult kapcsolatrendszerébe, 1396-ban Mainzból először északnak vette az irányt, és a legjelentősebb Rajna-parti kereskedővároson, Kölnön, majd Aachenen át a németalföldi városok érintésével eljutott a Francia Királyság északi részébe és Párizsba is, ahol közel három esztendőt töltött.

1402-ben az akkor már a huszadik éve körül járó fiatalember Bécsben a nürnbergi kereskedő, Laurenz Grolant által vezetett cég *faktora* lett, s úgy tűnik, a társaság megbízottjaként több éven át önállóan üzemelt a felnémet városok, a Magyar Királyság és Észak-Itália között. Saját bevallása szerint 1406-ban jutott el először Bécsből Pozsony, Óvár, Győr, Esztergom és Vác érintésével Budára, s három évvel később Pozsony egyik városkönyvében, a *Protocollum Actionale*-ben⁷ nevét már a pozsonyi polgárok sorában említik. Nem lehet kétséges számunkra, hogy a gyors polgárjoghoz ő is, mint a középkorban oly sokan, úgy jutott hozzá, hogy nőül vett egy tehetős pozsonyi özvegyet, bizonyos Elspetet, aki a város területén fekvő Penczynhaus nevű házon kívül több szőlőbirtokot is magáénak mondhatott. Windecke valószínűleg egyaránt jól ismerte az ország fővárosát, Budát is; vajon mi indokolhatta, hogy éppen Pozsonyban telepedett le?

Pozsony a 15. században a szabad királyi városok közé tartozott, s bár a négy égtáj irányából érkező kereskedelmi útvonalak Budán találkoztak, gazdasági szempontból

Pozsony is a Magyar Királyság legjelentősebb és legfejlettebb települései közé tartozott. Tudniillik a *via Regensburg*, vagyis a Duna mentén fekvő osztrák és német városokat összekötő biztonságos, olcsó és kedvelt kereskedelmi útvonal a magyarországi városok közül elsőként Pozsonyt érintette, és az északi, Rajna-parti német társaságokkal a magyar városok közül elsősorban a pozsonyi németajkú polgárság tartotta a gazdasági kapcsolatot, mindez elősegíthette Windecke boldogulását az üzleti életben. Másrészt úgy tűnik, Eberhardot Budán már ebben a korai időszakban sem látták szívesen. Amint az egy 1429. évi budai híradásból kiderül, Windecke az egyik budai polgárnak, ötven aranyforintnyi tartozása fejében, zálogként hasonló értékű rubint és gyöngyöt kötött le.⁸ A zálogot saját pecsétje alatt egy erszényben a budai bírónál helyezte letétbe, amikor azonban a hitelező pénzéhez kívánt jutni és az erszényt felbontották, az abban talált kincsek hat aranyforintot is alig tettek ki. Mivel pedig Eberhard a számonkérés elől jó időben elmenekült, nem csoda, hogy nevét Budán hamar a nem kívánt személyek között emlegették.

Pontosan nem tudjuk, de úgy tűnik, Windecke hozzávetőleg öt évet élhetett Pozsonyban, és ez idő alatt is aktív üzleti tevékenységet folytatott. Eberhard a pozsonyi városkönyv bejegyzései szerint immáron tehetős polgárként, feleségétől származó ingatlanokat zálogként lekötve, nürnbergi, kölni kereskedőktől hitelbe jelentős mennyiségű nyugati posztót vásárolt, amely ez idő szerint a legkeresettebb magyar import terméknek számított.⁹ Windecke pozsonyi tartózkodása idején a város élén bíróként Ulrich Rauchenwarter állt, aki a 14. század utolsó éveiben, illetve a 15. század elején legkevesebb tizenkét éven át látta el ezt a tisztséget. Rauchenwarter, mint a pozsonyi elit tagjainak többsége, bíróként is kivette részét a kereskedelemről, s úgy tűnik, hatalmával többször visszaélve a város nevében vett fel hiteleket, amely kölcsönök egy része a jelek szerint nemegyszer a rendszerint pénzzavarokkal küszködő Zsigmond kincstárába került. Ezzel magyarázható, hogy a hatalmával sokszor visszaélő bírót a király többször biztosította védelméről. A széles körű kereskedelmi tapasztalatokkal és kapcsolatokkal rendelkező, ambiciózus pozsonyi polgár, Eberhard Windecke és a király pártfogását élvező, az önkény eszközével gyakran élő, vagyonos pozsonyi bíró, Ulrich Rauchenwarter az üzleti életben, úgy tűnik, hamar egymásra talált. Valószínűleg Windecke a bíró révén kerülhetett Zsigmond közelébe, amikor segédkezett megszámlálni azt a negyvenezer aranyat, amelyet a Német Lovagrend küldött az uralkodónak.

1412 áprilisában azonban a pozsonyi polgárok megelégtettek Rauchenwarter több mint egy évtizede tartó uralmát, és nem választották újra tisztségében. Úgy tűnik, még a tanács tagjai közé sem került be, és követelték, hogy számoljon el a polgároknak az általa felvett pénzüsszegekkel. Az elszámolást megtagadó exbíró 1413 áprilisában a városi szegényeket az esküdtek ellen fellázítva próbált visszatérni a hatalomba, ez azonban nem sikerült. Egy 1429-ben kelt pozsonyi beszámoló alapján tudjuk, hogy a lázadásban Rauchenwarteren kívül Eberhard Windecke is hangadó volt.¹⁰ Az egykori bíró a felelős-

ségre vonás elől Pozsonyt elhagyva Nagyszombatba szökött, az igazságszolgáltatás elől azonban nem menekülhetett. A pozsonyi tanács törvénykezett felette, és börtönbe záratta, ahol később – sajnos nem tudni, mikor – életét is vesztette. Bűntársához, Eberhard Windeckéhez azonban kegyesebb volt a sors, hiszen még mielőtt törvényt ültek volna felette, elhagyhatta a várost, és három megbízható pozsonyi polgár kezességét vállalt érte, hogy a törvéynapra visszaérkezik Pozsonyba. Az ügyben természetesen magát ártatlannak valló Windecke elbeszélése alapján tudjuk, hogy december 6-án távozott Pozsonyból és nyomban a magyar király után eredt Észak-Itáliába, akivel minden kétséget kizáróan 1414 januárjában Cremonában találkozott. Windecke kérésére Zsigmond levelet intézett a pozsonyiakhoz, amelynek pontos tartalmát sajnos nem ismerjük, mert az esetről, miként más magyarországi ügyleteiről is az emlékiratból – talán nem véletlenül – felületes tájékoztatást kapunk. Az mindenesetre bizonyos, hogy Zsigmond levelében védelmébe vehette Eberhard Windeckét, aki visszatérve Magyarországra, a pártját fogó királyi okiratot Tatáról Pozsonyba küldte. Hiába volt azonban a felséges úr oltalma, úgy tűnik, a pozsonyiak haragja nem csitult, és továbbra is elégtételt követeltek, ezért Eberhard Windecke Pozsony városát messziről elkerülve Lengyelországon át a Brandenburgi Órgrófságba menekült, ahol Berlinben – miként Windecke írja – a brandenburgi órgrófnak köszönhetően, olyan gazdasági tisztséget kapott, amely a tanácsstagok sorába emelte. Mivel számításaink szerint mindez 1414-ben történhetett, és 1415. április 30-ig az órgrófság élén Zsigmond állt, ezért nyugodtan kijelenthetjük, hogy Windecke 1413-tól bizonyosan és megszakítás nélkül az uralkodó szolgálatában állt, hívei közé tartozott.

Mint láthattuk, Eberhard Windecke pályafutásának kezdeti évtizedét mindenekelőtt a kereskedelmi tevékenység határozta meg, úgy tűnik azonban, hogy a mainzi születésű polgár becsvágya mindig nagyobb volt annál, mint hogy az idők végezetéig az egyébként jövedelmező, de számára nem sok megbecsülést tartogató posztókereskedő feladatát ellássa. Emlékiratában többször is hangsúlyozza, hogy az idegen országokban tett utazásai mellett a különböző főurak kíséretében és szolgálatában eltöltött évek a legbecsesebbek számára. Hiszen ezen előkelőknek köszönhetően vagyona és ismertségre tehetett szert. Azt, hogy Windecke már ifjú éveiben is a fejedelmi udvarok biztonságos környezetét kereste, jól bizonyítja, hogy 1400-ban III. István bajor-ingolstadtai herceg szolgálatába állva egy hónapot töltött Párizsban, majd Brüsszelbe és Kölnbe is elkísérte a herceget. Az is elképzelhető, hogy kölcsönrel is támogatta a fejedelem körútját, mivel 1402-ben azért utazott Ingolstadtba, hogy behajtsa a herceg tartozását. Valószínűleg Windecke előtt már ekkor felderenghetett az anyagi zavarokkal gyakran küszködő főúri udvarokba vezető egyenes út.

Az igazi fordulópontra azonban akkor következett be életében, amikor 1415 tavaszán, elhagyva a Brandenburgi Órgrófságot, Konstanzba ment, ahol 1415 júliusában csatlakozott Zsigmond Aragóniába, Franciaországba és Angliába tartó seregéhez. Az utazás

során, 1416 januárjában Zsigmond kérésére Windecke Genfben ment, hogy felhasználva a kereskedelemben korábban kiépített kapcsolatait, pénzt kérjen kölcsön a vásáraitól híres városban, nyilván azért, hogy az uralkodó továbbutazását fedezni tudja. Ugyanezen év márciusában, amikor Zsigmond Párizsban járt, Windeckét Európa gazdaságilag legfejlettebb tartományaiba, Brabantba és Flandriába küldte, hogy az Angliába való átkeléséhez újabb összegeket vegyen fel hitelbe. S midőn a király 1416 októberében visszatért a kontinensre, nyomban útnak indította Windeckét, hogy az V. Henrik angol királytól kapott arany- és ezüstajándékokat, drágaköveket és kincseket – a térszलगrendet is beleértve – zálogosítsa el a kereskedelmi élet központjában, Brügge-ben. A tárgyak kiváltásáig Windeckének is a városban kellett maradnia kezesként. Mikor pedig közeledett a zálogidő letelte, és a király késlekedett a kiváltással, Windecke felkereste és megsürgette az ez idő szerint már ismét Konstanzban tartózkodó uralkodót. Zsigmond ez alkalommal Lübeckbe küldte Eberhardot, hogy újabb kölcsönökből szerezzék vissza a Brügge-ben elzálogosított kincseket. Windecke ezúttal sem hagyta cserben pártfogóját, hiszen nemcsak hogy ékszereit a zálogidő lejáta előtti utolsó pillanatban kiváltotta, de a maga fondorlatos módján arról is gondoskodott, hogy biztonságosan eljuttassa azokat Konstanzba. Miután Brügge-ben köztudott volt, hogy a király több mint harmincötezer korona értékű kincseinek kiváltása megtörtént, a rablóktól és az útonállóktól tartva Eberhard titokban három nürnbergi kereskedőre bízta azokat, akik Kölnbe vitték az ékszereket. Az eset egyben rávilágít arra is, hogy a mainzi polgár kereskedőként minden bizonnyal a legszorosabb kapcsolatot a nürnbergiekkel építhette ki. Windecke így csomagok nélkül hagyhatta el Németalföldet, és szolgálóinak még a kabátjukat sem engedte felvenni, nehogy bárki azt hihesse, abban rejtették el a felséges úr értékeit, és megtámadják őket. Kölnből szülővárosán, Mainzon át tért vissza Konstanzba, ahol Zsigmondtól újabb megbízást kapott, nevezetesen hogy tárgyaljon Mainz, Worms és Speier városaival egynehány birodalmi terület zálogba vételéről. A hatévi távollét után Magyarországra visszatérni készülő uralkodó 1418 októberében újabb követségbe küldte Windeckét Paviába, az újonnan megválasztott V. Márton pápához. Ugyanezen év végén ezúttal valamivel több mint egy esztendőre Eberhard visszatért Mainzba, s ezzel életének az a szakasza, amelyet ténylegesen Luxemburgi Zsigmond szolgálatában töltött, lezárult. Úgy tűnik azonban, hogy 1420 januárjában ismét Zsigmond mellett találjuk, hiszen elkísérte az uralkodót Boroszlóba a Német Lovagrend és a lengyel–litván unió közötti békéltető tárgyalásra, és novemberben, mikor a király a husziták elleni hadjáratában Vyšehradnál vereséget szenvedett, Windecke is Csehországban tartózkodott, bár pontosan nem tudni, milyen céllal.

1422. július 21-én, útban a nürnbergi birodalmi gyűlésre a király Regensburgban hűbéresévé fogadta Eberhard Windeckét, és a múltban, a jelenben, valamint a jövőben tanúsított hűséges, hasznos, állandó, készséges és fáradhatatlan szolgálatáért egy Ginsheim közelében fekvő réttel jutalmazta.¹¹ Az adománnyal pedig állandó és rend-

szeres, földbirtokból származó jövedelmet biztosított a mainzi polgárnak és utódainak, amellyel Windecke belekóstolhatott a korabeli kereskedő polgárság egy része által olyannyira vágyott nemesi életmódba. Midőn pedig 1423 tavaszán Windecke hazatért Magyarországról, ahol Zsigmonddal az előző évi adománylevelet erősítette meg, az év nyarán már Konrád mainzi érsek szolgálatában találjuk. Az érsek, a királyválasztó hét birodalmi fejedelem egyike azzal bízta meg a mainzi polgárt, hogy járjon közben a római királynál az egmonti grófok Geldern, Jülich, Zütphen tartományaira támasztott örökösödési jogának érvényesítése érdekében. Így Windecke augusztusban először a Gelderni Hercegségbe utazott, hogy tárgyaljon az egmonti grófokkal, s vélhetően abban állapodtak meg, hogy a grófok követeket küldenek Magyarországra Zsigmondhoz, akiket Eberhard fog bevezetni a király elé, és elősegíti a két fél közötti tárgyalásokat. Bizonyos, hogy novemberben Windecke már ismét a király kíséretében tartózkodott Magyarországon, és úgy tűnik, az örökösödési jog ügyében a tárgyalások a következő év augusztusáig elhúzódtak, s az emlékirat igen erősen azt sugallja, mintha egyedül Windeckének lenne köszönhető, hogy a római király végül kegyet gyakorolt a grófokkal szemben. Érdekes megfigyelni, hogy Eberhard első, 1406–1414 közötti magyarországi tartózkodásával szemben, amikor tevékenységét leginkább a posztókereskedelem határozta meg, és mozgástere kizárólag a városok polgári közegére terjedt, 1423–1424-ben, amikor fejedelmek megbízásából teljesített szolgálatokat, és immár otthonosan forgolódott mind a birodalmi, mind a magyar előkelők körében, a királyi udvartól, valamint kíséretétől nemigen távolodott el.

A birodalomnak és a római királynak nyújtott szolgálataiért és hűségéért 1424. augusztus 9-én a mainzi polgár Zsigmondnak köszönhetően újabb állandó jövedelemhez, a mainzi Rajna-vámból rendszeres heti járadékhoz jutott.¹² Az adományban azonban nem lehetett Eberhardnak túl sok öröme, hiszen 1366 óta a vám jövedelmének felét a mainzi patríciuscsaládok irányítása alatt álló városi tanács, másik felét pedig az ősi nemzetségek sorába tartozó Jungen család élvezhette. Zsigmond döntése így egyszerre sértette az esküdtek és a Jungenek kiváltságait, és Windecke egyszerre érezhette a sértett felek vele szemben megnyilvánuló ellenszenvét. A mainzi vám körüli viszály évekig elhúzódott, s Zsigmondnak többször is meg kellett erősítenie a Windeckének biztosított jogokat. Így először 1426 májusában Esztergomban adott ki újabb levelet, amelyet Eberhard a júniusi nürnbergi birodalmi gyűlésen vehetett át a mainzi kanonoktól és kamarástól, majd 1434-ben erősítette meg ismét az uralkodó a bázeli zsinaton személyesen megjelenő Windecke vámra vonatkozó jogait, és még 1437-ben, a király halála előtt egy hónappal is újból biztosítania kellett Kaspar Schlick kancellárnak Windeckét – saját kérésére – az adományról.

Életének utolsó másfél évtizedében Eberhard Windecke jogainak érvényesítése mellett szülővárosának belügyeire is egyre inkább odafigyelt. Magyarázható ez azzal is, hogy ebben az időszakban alig hagyta el Mainz városát, így a szemtanú tollából érte-

sülhetünk arról a két viszályról, amelyek alapvetően meghatározták a város polgárainak mindennapjait. Mainz a 15. század eleje óta komoly anyagi gondokkal küszködött, a város adóssága 1428-ra részben a patríciusok befolyása alatt álló mainzi tanács felelőtlen gazdaságpolitikája, részben a husziták ellen 1427-ben elrendelt hadsereg kiállításának költségei miatt olyannyira megnőtt, hogy a kézművesek, megelégedve az ősi nemzetségek hatalmát, a közösségből egy tíztagú testületet választottak, amelynek feladata lett volna, hogy a pénzügyi nehézségeken a város vezetését tanácsokkal és javaslatokkal átsegítse. A Tízek sorában, akiknek ez idő tájt Mainzban senki sem mert ellentmondani, ott volt Eberhard Windecke is. A város adósságait ugyan nem sikerült csökkenteni, de a Tízek tevékenységének hatására egyre több patrícius mondott le polgárjogáról és hagyta el Mainzot, a megmaradt tanácstagokat pedig a Tízek felszólították, hogy váljanak meg tisztségüktől. Az ősi nemzetségek tagjai, ezt megtagadva, Worms, Speier és Frankfurt városához fordultak, hogy azok mondjanak ítéletet a mainziak belviszályában. Amikor 1430 márciusában döntés született Mainz jövőbeli tanácsának létszámáról, a tagok megválasztásának módjáról és jogairól, az emigránsok visszatérésének feltételeiről, a Tízek csoportja elveszítette jelentőségét.

A másik háborúságban, amely 1433-ban a városi papság borkimérési joga miatt robbant ki, Eberhard Windecke valószínűleg nem játszott tevőlegesen szerepet. Hiszen ekkor már igen szorongatott helyzetbe került személyes ellensége, a mainzi Peter zum Jungen miatt, aki nem csak azt nem nézte jó szemmel, hogy Windecke megrövidítette családjá vámból származó jövedelmét, de azzal is megvádolta Eberhardot, hogy megpróbálta örökségéből kiforgatni megboldogult fivére, Henne Windecke özvegyét, akit egyébként második alkalommal Peter zum Jungen vett nőül. A vádaskodás miatt 1428 szeptemberében megindult a peres eljárás a felek között, amely során Peter zum Jungen ellenfele múltjából minden kompromittáló adatot és adósságlevelet megpróbált összegyűjteni. Így derült fény Windecke Budán és Pozsonyban véghezvitt szélhámosságaira is. Az eljárás, köszönhetően Windecke tagságának a Tízek csoportjában, egy időre félbeszakadt, 1439. december 29-re azonban a mainzi érsek előtt sikerült írásba foglalni azt a tizenöt vádpontot, amellyel Peter zum Jungen szót emelt Eberhard ellen, illetve azt a nyolc követelést, amelyet Windecke terjesztett be riválisával szemben.¹³ Az ítélet-hirdetést, amelynek tartalmát sajnos nem ismerjük, az 1440. esztendőre halasztották, könnyen elképzelhető azonban, hogy a viszályra végül Eberhard Windecke 1440-ben bekövetkezett halála tett pontot.

A szerző személyiségének és gondolkodásmódjának tanulmányozása

Windecke Zsigmond uralkodásának állít emléket, de úgy, hogy közben soha sem fejtkezik meg önmagáról. Ennek köszönhető, hogy magánéletének, tisztségeinek, feladatainak, utazásainak, ismeretségeinek látszólag elhanyagolható epizódjai – amelyek egyébként első kézből tudósítanak a 15. századi polgárság értékrendjéről és gondolkodásmódjáról – elbeszélésében nem törpülnek el a hatalmi érdekek mellett. A szerző, úgy tűnik, összetett személyiség, egyszerre viseli magán a középkori és a reneszánsz ember személyiségjegyeit. Az emlékirat kitűnően példázza a középkori ember érzés- és gondolatvilágának sajátosságait. Tudjuk, hogy Eberhard Windecke az eseményeket hűsz, olykor harminc-negyven év távlatából próbálja felidézni, így a csalóka emlékezetnek is betudhatnánk, hogy egyes személynevek és bizonyos történetek tekintetében pontatlanságot tapasztalunk. Hiszen ahogy haladunk az eseményekben előre, a mű születésének éve felé, a szerző egyre kevesebbet téved. Mindez azonban nem magyarázza azt, hogy Windecke a legfrissebb események időpontjában – többek között Zsigmond halálának napjában – is gyakran melléfog, és saját születési évével sincs tisztában. Ennek pedig az az oka, hogy a pontosság és az idő iránti érzék a korban még egyáltalán nem volt megszokott és kialakult készség, valószínűleg azért, mert az idő mérése is csak a 14. századtól kezdett szélesebb körben elterjedni, az ellensúlyos órák megjelenésével. A másik készség, amely a középkori embertől, még a főuraktól is mélységesen idegen volt, a számok és statisztikai adatok iránti érzék.¹⁴ Ezzel magyarázható az, hogy Windecke, aki a számolás képességével hívta fel magára Zsigmond figyelmét, olykor teljes mértékben abszurdnak tekinthető számadatokra hivatkozik. Windecke művében tetten érhető továbbá a tipikus középkori történelmi szemlélet is, amelyet az egyes történelmi korszakok sajátosságai iránti érzéketlenség jellemez. A középkori szemléletben a Szent Római Birodalomban a hajdani Római Birodalom élt tovább, így a római királyokat Caesar, illetve Augustus egyenes ági leszármazottainak tekintették.¹⁵ Nem véletlen tehát Trier alapításának korabeli magyarázata, amelyben a várost több mint ezer évvel öregebbnek tekintik Rómánál, és az sem, hogy Mainz város kiváltságait Drusus, Julius és Augustus császároknak tulajdonítják.

Windecke ugyanakkor sok tekintetben a reneszánsz ember jellemvonásait tükrözi, mindenekelőtt azzal, hogy önmagát, nevét, személyiségét, véleményét vállalva Zsigmond mellett szinte főszereplője lesz művének. Életútjának eseményeiről nemcsak akkor értesülünk, amikor az uralkodó szolgálatában áll, de beszámol a kereskedéssel töltött esztendő utazásairól és az 1424 utáni évekről, vagyis szülővárosába való visszatéréséről és az ottani politikai belviszályokról egyaránt. A kutatók számára mégis komoly gondot okoz életrajzának elkészítése, hiszen Windecke rendkívül tudatosan beszél, avagy hallgatja el életének egy-egy részletét, elővigyázatosan kerülve az olyan

események felemlegetését, amelyek rossz fényben tüntetnék fel, s kidomborítva a fejedelmek és az uralkodó szempontjából nélkülözhetetlen szolgálattételeit és tanácsait. Az egykor ambíciókkal teli, öntudatos és csalárdságoktól sem mentes ifjú kalandor élete alkonyán büszkén nyugtázza és nagyra értékeli azt a kegyet, amelyben az elmúlt negyven esztendőben része volt, hogy tudniillik sikerült szegény kereskedőből tehetős, sokat tapasztalt és sok rendkívüli dolgot megélt polgárrá válnia. Az ifjakkal pedig azt tanácsolja, hogy ne maradjanak szülőföldjükön, hanem becsületességük és derekasságuk növelése érdekében keressenek fel idegen országokat és fejedelmi udvarokat, szolgálják kitarthatóan és tisztességgel urukat – ahogy azt ő maga is tette –, hogy ezzel is elősegítsék maguk, utódaik és rokonaik boldogulását. Windecke ezzel nyíltan elismeri, számára a hasznos élet az e világi jólétben nyeri el jutalmát. A feltörekvő és talán Európa-szerte ismert polgárban az anyagi javak megszerzésén túl erős kulturális igény is munkál. Milyen büszkén vallja be, hogy életében több könyvet is elolvasott, ismeri Szent Jeromos, Szent Hildegard életét és műveit, olvasta XXIII. János próféciáit, és beleolvashatott Aranyaszájú Szent János tízszor hat ívből álló, aranyozott betűkkel írott könyvébe. Sokat látott személyként határozottan állítja, hogy a canterburyi katedrálisnál nincs szebb ember által létrehozott alkotás, s a középkori keresztényhez méltóan számon tartja valamennyi általa látott szent ereklyéjét.

Eberhard Windecke ugyanakkor nem csupán a középkori ember személyiségjegyeit kezdi levetni magáról, de szellemiségében az egyéniség középpontba állításán, az öntudat megfogalmazásán, a földi élet megbecsülésén és a kulturális igényességen túl igen dominánsan megjelenik az egyházkritika. A szerző, különösen emlékiratának második felében, egyre erősebben és kitarthatóbban elítéli és támadja a katolikus papokat, akik erkölcstelen, parázna életvitelükkel, házasságtöréseikkel, szüzek megrontásával rossz példát mutatnak a világiaknak, akik a papi hivatásukból eredő és ahhoz kötődő kötelességeiket csak anyagi ellenszolgáltatásért cserébe hajlandók teljesíteni, akik orruknál fogva vezetnek a népet, és egyetlen cél lebeg szemük előtt, a minél jövedelmezőbb papi javadalmak megszerzése. Windecke korának minden társadalmi baját az egyháziak gőgös, öntelt, kapzsi, keresztényietlen és az Istentől elforduló magatartásának tudja be, s talán ezért sem véletlen, hogy művében, a husziták tanain kívül, néhány, a katolikus egyházat ostromozó, a pápát és papjait kárhóztató levelet is részletesen közöl. S miután Zsigmond egyezsége lép a cseh eretnekek kevésbé radikális képviselőivel, a kelyhesekkel, Windecke nyíltan kijelenti, hogy ő tulajdonképpen egyetért a huszita alapelvekkel, és a maga részéről elfogadja azokat.

Tudományterületek a fordítás szolgálatában – emlékirat a tudományterületek szolgálatában

A 15. század első felében keletkezett emlékirat olvasása, megértése és más nyelvre történő átültetése során mindenképp a forrás nyelvészeti sajátásaival kell megismerkednünk. Nyelvtörténeti szempontból a kérdéses szöveg ugyan már a Frühneuhochdeutsch 1350-től 1650-ig tartó korszakában született, ha azonban megvizsgáljuk azokat az alapvető nyelvi tendenciákat, amelyek ezt a periódust megkülönböztetik az 1350-ben lezárult Mittelhochdeutsch időszakától, megállapíthatjuk, hogy Windecke nyelve éppen a két nyelvtörténeti korszak határán van. Egyes változások, mint például a palatalizáció még folyamatban vannak, de a monoftongizálódás jelensége már befejezettnek mondható, a nyelvi tendenciák többsége ugyanakkor, említhetnénk itt a nyíltabbá válást, a diftongizálódást vagy akár a főnevek elején megjelenő nagy kezdőbetűt, még el sem kezdődött. Vagyis összességében azt mondhatjuk, hogy a Windecke-féle forrás, bár keletkezésének idejét tekintve már javában a kora új-felnémet korszak terméke, mégis közelebb áll a közép-felnémet nyelvállapothoz (1. táblázat).

Nyelvészeti szempontból további problémát jelent, hogy a szövegben találkozhatunk a német nyelv középkori szókincsének olyan elemeivel, amelyek archaikusnak tekinthetők, s ezért a későbbi időkben nem fordulnak elő. A kihalt szavak, miként az *erwaiz*, *uncz*, *butluft*¹⁶ jelentésének megfejtésében megfelelő szótárak, illetve internetes adatbázisok segíthetnek.¹⁷ Sokkal több találékonyságra van azonban szüksége a fordítónak, ha olyan kifejezésekkel találja szembe magát, amelyek egyedi szóalkotások, s egyetlen más középkori szövegben sem fordulnak elő. Windecke elbeszélésében például Luxemburgi Zsigmond bátyjának, a cseh Vencel királynak egyik kegyencére a *Zadala Zirlische*¹⁸ gúnynevet ragasztották kortársai. Nem kevés szerencsén és lelemé-

1. táblázat

Változások	Mittelhochdeutsch	Frühneuhochdeutsch
Palatalizáció	srecken	<i>schrecken</i> ¹⁹
	sreip	<i>schreib</i>
	<i>slaht</i>	schlacht
Diftongizálódás	<i>zît</i>	zeit
	<i>lût</i>	leut
Monoftongizálódás	brüeder	<i>brüder</i>
	guote	<i>güte</i>
Nyíltabbá válás	<i>koufen</i>	kaufen
	<i>toifel</i>	teufel
Nagy kezdőbetű	csak tulajdonnevek esetében	valamennyi főnév esetében

nyen múltott, hogy ennek a se nem cseh, se nem német ragadványnévnek a jelentését sikerült megfejteni.

A Windecke-émlékirat magyar nyelvre történő minél pontosabb átültetéséhez nélkülözhetetlennek mutatkozott a nyelvtörténeti alapvetések mellett a *történelemtudomány* eddigi eredményeinek felhasználása. Hiszen Windecke a kortárs szemével és eredeti oklevelek felhasználásával – amelyekhez vélhetően Kaspar Schlick birodalmi kancellár jóvoltából juthatott – mutatja be a 15. század első évtizedeinek eseményeit. Ezek közül a magyar történészek számára elsősorban azok lesznek értékesek, amelyek Zsigmond és Mária eljegyzéséről; a Károly-pártiak tevékenységéről és Kis Károly, valamint fia, László magyarországi szerepléséről; Erzsébet haláláról, Mária fogságba eséséről; Zsigmond megkoronázásáról; fogságáról és második házasságkötéséről; továbbá a Kanizsai-felkelésről; Magyarország és Ausztria kapcsolatáról; avagy a király délvidéki és itáliai hadjáratairól szólnak. Komoly érdeklődésre tarthatnak számot azon fejezetek is, amelyek Zsigmond bátyja és unokaöccsei ellen folytatott harcát; avagy a német fejedelmek elleni hiábavaló küzdelmeit; a Német Lovagrend feletti gyámkodását; a lengyel királlyal, illetve más európai fejedelmekkel folytatott tanácskozásait; német, valamint cseh királlyá választását és római császárrá koronázását; a husziták elleni küzdelmeit és a velük való megbékélést; a konstanzi és a bázeli zsinat eseményeit, valamint a király európai utazásait ismertetik. A szigorúan vett történelmi tények és események sorát Windecke olyan részletekkel (lányrablás; megvesztegetés; mérgezés; ajándéklisták; halászat; vadászat) fűszerezi, amelyek elolvasásával színesebb képet kaphatunk a 15. század mentalitás- és kultúrtörténetéről is.

Az elbeszélés középpontjában ugyan látszólag az uralkodó tettei és cselekedetei állnak, a szerző azonban olykor Zsigmond személyéhez kapcsolódva, olykor pedig tőle eltávolodva vezeti végig az olvasót a 15. század eleji Európán, a kortárs kalauzolásával részesei lehetünk a korszak meghatározóbb eseményeinek, s találkozhatunk fontosabb személyiségeivel. A kalandorlelkű mainzi polgár segítségével megtekinthetjük Thomas Beckett sírját a canterburyi katedrálisban, egy viharos tengeri utazás után kiéhezetten és a szomjúságtól legyengülten partot érhetünk Calais-ban, hogy aztán átutazhassunk a százéves háború sújtotta Francia Királyság területén. Találkozhatunk a Szűzzel, akinek híre több országba eljutott már, s akit talán a legtöbb élcelődéssel, gúnnal és kétséggel saját hazájában fogadtak. Betekinthetünk Németalföldre, a Római Birodalom és Itália fejedelmi udvaraiba és polgári házaiba egyaránt, részt vehetünk azokon a birodalmi gyűléseken, melyeken a kor egyházi és világi fejedelmei annyiszor nem jelentek meg, s az ott hallott és látott bizalmas értesülések birtokában továbbállhatunk Csehországba, hogy megértsük, az európai hatalmak a Német-római Birodalommal az élen miért maradtak oly sokszor alul a cseh eretnekekkel szembeni harcban.

Európa és Magyarország 14–15. századi *eseménytörténetén* túl elengedhetetlennek mutatkozott a szerző szülővárosának, Mainznak *város- és helytörténeti* szempon-

tú megismerése. Hiszen az emlékiratban nemcsak a mainzi lovagi és kézművescsaládok viszályának epizódjairól olvashatunk, de a mainzi egyháziak városból történő kivonulásának részleteire is fény derül, miként a 12. századi mainzi egyházszakadás püspökgyilkosságokkal színezett jeleneteit is felvillantja a szerző. Komoly figyelmet érdemelnek továbbá az emlékiratban közölt azon eredeti szövegrészletek, amelyek a csehországi huszitizmushoz köthetők. Windecke határozott érdeklődést mutatott, s mint már említettük, szimpátiával viseltetett a korszakban eretnekként megbélyegzett husziták iránt, ennek köszönhető, hogy művében helyet kaptak az egymáshoz, illetve a birodalmi fejedelmekhez írott leveleik mellett tételesen felsorolt tanai és elveik, amelyek mind *vallásfilozófiai*, mind *vallástörténeti* szempontból igen gazdag forrásanyagul szolgálhatnak. A 15. század első felében több jelentős háború zajlott egymással párhuzamosan Európában, s mivel sem a százéves háború, sem a husziták elleni katonai események, sem a közelgő török veszély, sem jelentéktelenebb lokális konfliktusok nem kerülnek el a szerző figyelmét, az olvasó is szembesülhet a 15. század haditechnikájának legfontosabb eszközeivel. Így ismerkedhetünk meg például a korszak használt hajótípusaival, s megtudhatjuk, mi volt használatuk tekintetében az alapvető különbség a gályák, a kokkák és a balinerák között. Beszámolót kapunk arról, hogy az ostromra indulók mivel szerelték fel hadi szekereiket, de olvashatunk a kamráságyúk, a várágyúk, a követő ostromgépek és a sáncrendszerek alkalmazásáról egyaránt. *Hadtörténeti* szempontból továbbá kiemelkedő jelentőségűek és a 15. század forrásanyagában egyedülállóak azok a regulák, amelyek a husziták ellen vonuló keresztény hadak szervezetét, felépítését, kötelezettségeit és fegyelmi rendjét szabályozzák.

Az emlékiratban megnevezett személyek és földrajzi helyek azonosításánál részben szerencsés helyzetben vagyunk, hiszen Wilhelm Altmann-nak, a kritikai kiadás elkészítőjének sikerült a birodalomhoz kötődő történelmi szereplők, illetve földrajzi nevek kilétét felfednie. A középkori Magyar Királyság történelmi alakjainak, tájegységeinek, városainak és egyéb településeinek azonosítását azonban Altmann értelemszerűen nem végezhette el, így erre a fordítás során került sor. Ezen munkában a *történelemtudomány segéd tudományai* közül a genealógiai és archontológiai összefoglalók, illetve a történelmi földrajzi kézikönyvek nyújtottak segítséget, s ennek köszönhetően sikerült az emlékiratban szereplő valamennyi magyarországi főúr nevét azonosítani, s egyetlen helynevet kivéve ugyanez elmondható a magyarországi földrajzi nevekről is.

Az emlékiratban az eredet szempontjából több szövegfajta különíthetünk el, az elsődleges elbeszélésen túl a már említett oklevelek, szabályzatok mellett kiemelhetők azok a középkori szerzőktől átvett idézetek, amelyek igazi ínyencségnek tekinthetők, és talán az *irodalomtudomány* számára sem lesznek közömbösek. Idetartoznak a Szent Hildegardtól, az Anselmus püspöktől, a XXIII. János pápától és a Sigwall nevű világi paptól származó próféciarészletek, valamint két Szent Jeromos-citáció. Nem tekinthetünk el továbbá azoktól a 15. századi költeményektől sem, amelyek eddig magyar nyelv-

ven ismeretlenek voltak. Közülük egyedül az orléans-i Szűzet kigúnyoló néhány soros hexameter latin nyelvű, a többi, így az Aachen városában kitört belháborút, a papok Konstanzban véghezvitt paráználkodásait, illetve a Bar és Vaudemont hercegei, valamint néhány birodalmi gróf között kitört viszályt bemutatók mind németül íródtak; csak ez utóbbinak ismert a szerzője, a Frauenzuchtnak is nevezett Bernkopf mesterdalnoktól származik.

Eberhard Windecke emlékiratának az elmúlt századok sajnos kevés figyelmet szenteltek, holott a mű értékes és bőséges forrása a 15. századi Európa politika-, egyház-, mentalitás-, életmód-, valamint kultúrtörténetének, de a szerző összetett személyiségének köszönhetően szórakoztató olvasmányul szolgál valamennyi múlt iránt érdeklődő számára.

Irodalom

- Altmann, Wilhelm: *Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*. Berlin, 1893.
- Bloch, Marc: *A feudális társadalom*. Osiris, Budapest, 2002.
- Droysen, Johann Gustav: Eberhard Windeck. In: *Abhandlung der Philologisch-Historischen Classe der Königlich-Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften*. 2,3. Hirzel, Leipzig, 1853.
- Johanek, Peter: Eberhard Windecke und Kaiser Sigismund. In: Michel Pauly, François Reinert (szerk.): *Sigismund von Luxemburg: Ein Kaiser in Europa*. Zabern, Mainz, 2006.
- Lederer Emma: *A középkori pénzüzetek története Magyarországon (1000–1458)*. Budapest, 1932.
- Marosi Ernő: A Zsigmond-kor művészettörténetének egy adóssága – Eberhard Windecke illusztrált Zsigmond-életrajza és a középkori képes krónikák. *Hadtörténelmi közlemények*, 1998. 3.
- Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Gondolat, Budapest, 1984.
- Schneider, Joachim: Das illustrierte Buch von Kaiser Sigmund des Eberhard Windeck. *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, 61. 2005.
- Wyss, Arthur: *Eberhard Windecks Buch von Kaiser Sigmund und seine Ueberlieferung*. Otto Harrassowitz, Leipzig, 1894.
- Zsigmondkori oklevéltár II/1–2*. Szerk. Mályusz Elemér. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1956., 1958.
- Zsigmondkori oklevéltár III*. Szerk. Borsa Iván. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.
- Zsigmondkori oklevéltár IV*. Szerk. Borsa Iván. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.
- Zsigmondkori oklevéltár V*. Szerk. Borsa Iván. Akadémiai kiadó, Budapest, 1997.

Jegyzetek

- 1 Windecke emlékiratának másolatairól és az azok között lévő kapcsolatról Arthur Wyss 1894-ben írt tanulmányt, *Eberhard Windecks Buch von Kaiser Sigmund und seine Ueberlieferung* címmel.
- 2 Az 1837-ben a neves bibliofil Sir Thomas Phillipps könyvtárába került, 2004-ben megtalált illusztrált kéziratról Joachim Schneider 2005-ben a *Deutsches Archiv*-ban megjelent tanulmánya ad ismertetőt.
- 3 A 20. században mindössze két német történész, Peter Johanek és Joachim Schneider fordított figyelmet Windecke munkásságának tanulmányozására.
- 4 Marosi Ernő: A Zsigmond-kor művészettörténetének egy adóssága – Eberhard Windecke illusztrált Zsigmond-életrajz és a középkori képes krónikák. *Hadtörténelmi közlemények*, 1998. 3. 548.

- 5 Altmann, Wilhelm: *Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*. Berlin, 1893.
- 6 A Windecke életrajzára vonatkozó adatokat Johann Gustav Droysen foglalta össze 1853-ban megjelent munkájában.
- 7 Zsigmondkori Oklevéltár (ZSO) II. 7137.
- 8 Altmann, Wilhelm: i. m. 480–481.
- 9 ZSO. II. 7382., 7687., ZSO. III. 596., 2919., ZSO. IV. 463., ZSO.V. 397., 403.
- 10 Almann, Wilhelm: i. m. 482–483.
- 11 Altmann, Wilhelm: i. m. 473–474.
- 12 Altmann, Wilhelm: i. m. 474–475.
- 13 Altmann, Wilhelm: i. m. 494–513.
- 14 Bloch, Marc: *A feudális társadalom*. Osiris, Budapest, 2002. 124.
- 15 Bloch, Marc: i. m. 136.
- 16 Erwaiz a mai Erbse, az uncz a mai bis prepozíció, míg a butluft a mai Hochzeitnak felel meg.
- 17 A közép-felnémet nyelv két alapvető szótára: Lexer, Matthias: *Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch*, illetve Hennig, Beate: *Kleines Mittelhochdeutsches Wörterbuch*. Komoly segítséget nyújthat a salzburgi egyetem közép-felnémet kifejezéseket felsorakoztató internetes adatbázisa, melynek webcíme: www.mhdbdb.sbg.ac:8000/.
- 18 A ragadványnév magyar jelentése: hájpacni.
- 19 A dölten szedett kifejezések Windecke emlékiratából származnak.

Summary

RENÁTA SKORKA

RESEARCH POSSIBILITIES OF A MEDIEVAL CITIZEN'S MEMOIRS

Eberhard Windecke, a burgess born in Mainz, served Sigismund of Luxembourg, king of Hungary and Holy Roman Emperor in the first part of the 15th century more than a decade long. Asked by the imperial elector monarchs after the death of the emperor, he described his experiences from this period. The original manuscript seems to be lost but there are seven known copies from the second part of the 15th century. The different Windecke-copies were matched and published in a critical edition by a German music historian, Wilhelm Altmann in 1893. This edition was the base of the Hungarian translation. Several of Altmann's notices needed completion and correction, therefore most of the annotations are renewed, only a third of the original notices are unchanged.

My research was concentrated mostly on the life of the author, Eberhard Windecke. His person, his life and memoirs were almost unknown to the Hungarian science until now, although there are some questions that only Hungarian Windecke research could answer. That is why my primary objective was to find some traces of data about the author in Hungary and match them with the biography compiled by German historians and the biographical facts present in his memoirs. The document is considered as a rare treasure of intellectual and mental history since it is a direct source of knowledge about

the way of thinking of medieval people. The assessment of personal characteristics is a crucial part of this analysis, because there is a complex personality present in the memoirs, possessing the attributes of both the medieval and renaissance man.

The final part of my essay deals with a multidisciplinary approach of the subject. I have investigated several archaic and unique expressions in the text and according to my research the Windecke source, though considering the period of its creation it is a product of the early new high german era, it is still resebling the middle high german period. It was essential to involve history during the translation, since Windecke writes about the events of 14-15th century Europe, mentions episodes from the local history of Mainz and deals with issues of religious philosophy and ecclesiastical history by outlining Bohemian hussite theses, describes inportant tools of 15th century warfare and in a unique way introduces the regulations of military units, their structure, tasks and discipline. I also used genealogic and archontologic monographies, as well as handbooks of geographical history to identify all the Hungarian nobles and geographical names (except for one) mentioned by the memoirs.

There is a great research potential in the memoirs for some other sciences, too. Windecke's work is a valuable and entertaining source for the history of politics, church, mentality, way of life, culture and literature in the 15. century Europe. As such, it deserves a widespread interest; and still, it is only available in German and from now on in Hungarian.